

Nr 27

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 2 februari 1968 dagtecknad proposition, nr 29, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslagit riksdagen att

a) godkänna av föredragande departementschefen föreslagna ändringar av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringens dagpenningbelopp och grundstatsbidrag m. m.;

b) godkänna föredragande departementschefens förslag rörande särskilt stöd åt äldre arbetslösa;

c) till *Kontant stöd vid arbetslöshet* under elfte huvudtiteln för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 175 000 000 kr. samt

d) medge, att återstående medel av det på riksstaten för budgetåret 1960/61 senast uppförda reservationsanslaget *Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor* får disponeras även under budgetåret 1968/69.

Propositionen har, såvitt avser ändringar av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringens dagpenningbelopp och grundstatsbidrag m. m. hänvisats till lagutskott och i denna del behandlats av andra lagutskottet, samt i övrigt till statsutskottet.

Genom en likaledes den 2 februari 1968 dagtecknad proposition, nr 30, vilken i sin helhet hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor,

2) förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 630) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

I samband med propositionerna har utskottet behandlat följande motioner, nämligen

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 9 saml. 2 avd. Nr 27*

1) de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 693 av herr *Werner* samt II: 882 av fru *Ryding m. fl.* om rätt för lokal facklig organisation att delta i förhandling om arbetsanvisning;

2) de i anledning av proposition nr 29 väckta likalydande motionerna I: 774 av herr *Werner* samt II: 998 av fru *Ryding m. fl.*

Motionerna under 1) har hänvisats enbart till lagutskott, medan motionerna under 2) hänvisats till statsutskottet, såvitt avser omställningsbidrag, och i övrigt till lagutskott.

Statsutskottet behandlar den del av proposition nr 29 som hänvisats dit jämte motionsyrkanden i ämnet i utlåtande nr 64.

De vid proposition nr 30 fogade författningsförslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

Förordning

angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor

Härigenom förordnas, att 28 § 1 mom., 29 § 1 mom. och 31 § förordningen den 14 december 1956 om erkända arbetslöshetskassor¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 §.

1 m o m. Dagpenning må — — — i 22 §.

Omfattar kassas — — — motsvarande omfattning.

I karenstid inräknas endast dag, för vilken *hel* dagpenning skulle hava utgått, om karenstiden gått till ända. Dag, för vilken dagpenning jämlikt 29 § 2 mom. fjärde stycket skulle hava utgått med nedsatt belopp eller för vilken dagpenning jämlikt 33 § icke skulle hava utgått, må *dock* inräknas i karenstiden.

I karenstid inräknas endast dag, för vilken dagpenning skulle hava utgått, om karenstiden gått till ända. *Därvid må som hel dag inräknas* dag, för vilken *halv* dagpenning skulle hava utgått jämlikt 29 § 2 mom. fjärde stycket eller för vilken dagpenning jämlikt 33 § icke skulle hava utgått. *Som halv dag må inräknas dag, för vilken halv dagpenning skulle hava utgått jämlikt 29 § 2 mom. första stycket.*

I karenstid — — — stycket 2).

Förekommer inom — — — i karenstiden.

29 §.

1 m o m. Dagpenning må — — — upptagen dagpenningklass.

Dagpenningklass	Dagpenning	Dagpenningklass	Dagpenning
A	12		
B	14		
C	16		
D	18	D	18
E	20	E	20

¹ Omtryckt 1964:495.

(Nuvarande lydelse)		(Föreslagen lydelse)	
F	22	F	22
G	25	G	25
H	27	H	27
I	30	I	30
J	32	J	32
K	35	K	35
L	37	L	37
M	40	M	40
		N	45
		O	50

Barntillägg utgör — — — varje barn.

Dagpenning må — — — social trygghet.

31 §.

1 m o m. Medlem må — — — sådant år.

I annat — — — 67 år.

2 m o m. Medlem må utan hinder av villkoren i 23 § 2 mom. uppbära dagpenning i högst trehundra dagar utöver den tid dagpenning utgått på grund av 1 mom., om han fyller minst 60 år det försäkringsår då sistnämnda dagpenning började utgå. Från det antal dagar, med vilka ersättningstiden sålunda må förlängas, avräknas dock dagar för vilka medlemmen, innan han första gången nämnda försäkringsår fick rätt till dagpenning som avses i 1 mom., uppburit dagpenning under detta eller närmast föregående försäkringsår.

Dagpenning enligt detta moment utgår längst till och med månaden före den då medlemmen fyller 67 år eller ålderspension, hel förtidspension eller helt sjukbidrag börjar utgå till honom enligt lagen om allmän försäkring.

Tillsynsmyndigheten äger medgiva förlängning enligt första stycket

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

av ersättningstiden för medlem, som fyllt minst 55 år, om han blivit arbetslös som en omedelbar följd av nedläggning av eller bestående ändring i driften vid företag där han var anställd,

avveckling av hans verksamhet som självständig företagare på grund av omfattande eller genomgripande förändring i ortens näringsliv eller i den näringsgren där han utövade verksamheten.

2 mom. Har överenskommelse träffats eller medgivande lämnats enligt vad som sägs i 25 § första eller andra stycket, skall vid tillämpning av 1 mom. med ersättning, som utgives av kassan, likställas ersättning, vilken utgivits av kassa eller sammanslutning som överenskommelsen eller medgivandet avser.

3 mom. Har överenskommelse träffats eller medgivande lämnats enligt vad som sägs i 25 § första eller andra stycket, skall vid tillämpning av 1 och 2 mom. med ersättning, som utgives av kassan, likställas ersättning, vilken utgivits av kassa eller sammanslutning som överenskommelsen eller medgivandet avser.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1968, såvitt avser 28 § 1 mom. och 31 §, samt den 1 september 1968, såvitt avser 29 § 1 mom.

Kassamedlem, för vilken ersättningstid som avses i 31 § 1 mom. löpt ut efter den 31 augusti 1966 men före ikraftträdandet, får uppbara ersättning enligt 31 § 2 mom. från och med ikraftträdandet, om villkoren i sistnämnda moment då är uppfyllda.

Förslag
till
Förordning
angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 630) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor

Härigenom förordnas, *dels* att 1, 2, 6 och 9 §§ förordningen den 14 december 1956 om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor¹ skall er- hålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i förordningen skall in- föras en ny paragraf, 6 a §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Statsbidrag, som avses i förord- ningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, utgår till envar sådan kassa så- som grundstatsbidrag, dagpenning- bidrag, barntilläggsbidrag och för- valtningsbidrag.

Statsbidrag, som avses i förord- ningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, utgår till envar sådan kassa så- som grundstatsbidrag, dagpenning- bidrag, barntilläggsbidrag, *förläng- ningsbidrag* och förvaltningsbidrag.

2 §.

Grundstatsbidrag utgår, — — — följande tabell.

Dagpenning- klass	Bidrags- procent	Dagpenning- klass	Bidrags- procent
A	50,0		
B	48,9		
C	47,9		
D	46,8	D	50,0
E	45,7	E	48,6
F	44,6	F	47,3
G	43,0	G	45,2
H	42,0	H	43,9
I	40,4	I	41,8
J	39,3	J	40,5
K	37,7	K	38,4

¹ Senaste lydelse av 1, 2, 6 och 9 §§ se 1964: 496.

(Nuvarande lydelse)

L	36,6
M	35,0

(Föreslagen lydelse)

L	37,0
M	35,0
N	35,0
O	35,0

Överstiger för — — — av detta.

6 §.

Barntilläggsbidrag utgår med nedan *angivet* undantag för försäkringsår med belopp motsvarande sjuttiofem procent av kassans sammanlagda utgifter för barntillägg under året.

Barntilläggsbidrag utgår med nedan *angivna* undantag för försäkringsår med belopp motsvarande sjuttiofem procent av kassans sammanlagda utgifter för barntillägg under året.

6 a §.

Förlämningsbidrag utgår för försäkringsår med belopp motsvarande nittiotre procent av kassans sammanlagda utgifter under året för dagpenning och barntillägg under förlängd ersättningstid enligt 31 § 2 mom. förordningen om erkända arbetslöshetskassor.

9 §.

Antalet årsmedlemmar — — — varit gällande.

Antalet ersättningsdagar per medlem under visst försäkringsår motsvarar antalet dagar under året, för vilka dagpenning utgått, dividerat med antalet årsmedlemmar under samma år. I antalet ersättningsdagar må dock icke inräknas dag, för vilken grundstatsbidrag, dagpenningbidrag och barntilläggsbidrag enligt 7 § ej utgår, och *icke heller* dag, för vilken halv ersättning *utgår* enligt 29 § 2 mom. förordningen om erkända arbetslöshetskassor.

Antalet ersättningsdagar per medlem under visst försäkringsår motsvarar antalet dagar under året, för vilka dagpenning utgått, dividerat med antalet årsmedlemmar under samma år. I antalet ersättningsdagar må dock icke inräknas dag för vilken grundstatsbidrag, dagpenningbidrag och barntilläggsbidrag enligt 7 § ej utgår *eller* dag för vilken *utgår* halv ersättning enligt 29 § 2 mom. *eller ersättning enligt 31 § 2 mom.* förordningen om erkända arbetslöshetskassor.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1968, såvitt avser 1, 6, 6 a och 9 §§, samt den 1 september 1968, såvitt avser 2 §. Äldre bestämmelser skall dock tillämpas vid beräkning av statsbidrag för tiden före de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

Propositionernas huvudsakliga innehåll

I proposition nr 29 föreslås dels särskilt kontant stöd åt arbetslösa i åldern 60—66 år, dels förbättringar av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen. Förslagen avser temporära åtgärder i avvaktan på resultatet av den pågående KSA-utredningen.

För arbetslöshetsförsäkrade i nämnda ålder förlängs ersättningstiden i de erkända arbetslöshetskassorna med 300 dagar. Denna förbättring bekostas till 93 % av staten och 7 % av kassorna. Endast obetydliga avgiftshöjningar drabbar kassamedlemmarna.

Till arbetslösa i åldern 60—66 år, som har fått stöd genom arbetslöshetsförsäkringen under längsta möjliga tid, utgår skattepliktigt omställningsbidrag med 800 kr. i månaden. Arbetslösa i samma ålder, vilka inte har tillhört arbetslöshetsförsäkringen, får omställningsbidrag efter en väntetid av två månader från arbetslöshetens början. Bidraget utgår till både den som varit anställd och den som varit egen företagare, under förutsättning att han har haft sådan förvärvsverksamhet i 24 månader under treårsperioden närmast före arbetslöshetens början. Den som äger förmögenhet över 100 000 kr. blir inte berättigad till bidrag.

Bidraget skall nedsättas med hänsyn bl. a. till inkomsten av förvärvsarbete före arbetslösheten och till inkomst av kapital mellan 60 000 och 100 000 kr.

Efter särskild dispens kan stöd ges åt den som har fyllt 55 men inte 60 år om hans arbetslöshet är en direkt följd av strukturförändring av näringslivet i orten eller, för företagare, i branschen.

Förbättringarna inom arbetslöshetsförsäkringen innebär att lägsta dagpenning blir 18 kr. och högsta 50 kr. Statsbidragsskalan görs förmånligare. Marginalen för överförsäkringsavdrag minskas från $\frac{1}{6}$ till $\frac{1}{12}$ av nettoinkomsten av förvärvsarbete före arbetslösheten.

Stödet åt de äldre arbetslösa föreslås kunna börja utgå den 1 juli 1968.

Proposition nr 30 innehåller förslag till de ändringar i författningarna om arbetslöshetsförsäkringen som föranleds av prop. 1968: 29.

Av propositionernas innehåll redovisas här endast vissa avsnitt av vad departementschefen, statsrådet Johansson, anfört i proposition nr 29. Beträffande övriga delar av propositionerna — såsom redogörelse för gällande rätt, för KSA-utredningens betänkande »Stödformer för arbetslösa äldre arbetstagare», för framställning från De erkända arbetslöshetskassornas samorganisation om ändring i arbetslöshetsförsäkringen, för framställning från arbetsmarknadsstyrelsen angående halv dagpenning samt för remissbehandlingen och för här icke återgivna delar av departementschefens anförande ävensom för specialmotiveringen till författningsförslagen — hänvisas till propositionerna.

Motionsyrkandena

I *motionerna I: 693* och *II: 882* har yrkats, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av arbetslöshetskasseförordningens paragraf 36 att den lokala fackliga organisationen alltid beredes möjlighet att delta i förhandling om arbetsanvisning vid de tillfällen som i motionen angetts».

I *motionerna I: 774* och *II: 998* har motionärerna yrkat, »att riksdagen med godkännande av proposition nr 29 förordar att de av oss i motionen framförda synpunkterna beaktas av KSA-utredningen vid det fortsatta utredningsarbetet».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till utskottets yttrande samt till *motionerna II: 882* och *II: 998*.

Departementschefen

Allmänna överväganden

Den snabba strukturförändringen i näringslivet under de senaste åren har medfört betydande omställningsproblem på arbetsmarknaden. Dessa problem har skärpts genom den konjunkturdämpning som gör sig gällande sedan något år. Svårigheterna har varit mest framträdande för äldre arbetstagare och tagit sig uttryck i bl. a. längre arbetslöshetstider för dem än för de yngre.

De äldres sysselsättningsproblem måste självfallet i första hand mötas med åtgärder som syftar till att bereda dem arbete. Härvid står hela den arbetsmarknadspolitiska apparaten till förfogande. Vårt arbetsmarknadspolitiska mål är full, produktiv och fritt vald sysselsättning. Det målet gäller alla i arbetsför ålder.

För att tillgodose speciellt de äldres behov har under senare år en rad åtgärder vidtagits. Genom cirkulär till statsmyndigheterna har sålunda Kungl. Maj:t anbefallt slopande av övre åldersgränser för erhållande av civil anställning inom statsförvaltningen och för tillträde till utbildning som anordnas av myndighet. År 1961 antog arbetsmarknadsstyrelsen ett program för aktivering av medelålders och äldre arbetskraft. Programmet har därefter reviderats, senast år 1966. Vid flertalet länsarbetsnämnder har inrättats särskilda tjänster, vilkas innehavare bl. a. har att angripa problem som sammanhänger med den äldre arbetskraftens arbetsplacering. På ett 20-tal orter har på initiativ av arbetsmarknadsmyndigheterna bildats lokala sysselsättningsnämnder med uppgift bl. a. att medverka till att lösa den äldre arbetskraftens sysselsättningsproblem. Arbetsförmedlingarna har instruerats att medverka till avskaffande av åldersspärrar vid rekrytering av arbetskraft inom näringslivet. Möjligheter till provanställning i enskilda företag har införts. Arbetsmarknadsutbildningen för äldre arbetskraft har byggts ut. Möjligheter har skapats att vid s. k. omskolningscentra låta äldre arbetskraft praktiskt pröva olika yrkesområden. Särskilda beredskapsarbeten har anordnats för äldre lokalt bunden arbetskraft. För äldre skogsarbetare har s. k. skogsstationer anordnats. På försök har under den senaste tiden på några platser påbörjats industriella beredskapsarbeten för sysselsättning av bl. a. äldre arbetskraft. Den skyddade sysselsättningen har byggts ut. Bland icke statliga åtgärder kan nämnas överenskommelsen mellan SAF och LO om avgångsbidrag åt äldre långvarigt anställda i samband med driftsinskränkningar och driftsnedläggelser. Vidare har verk-

stadsindustrins samarbetskommitté rekommenderat åtgärder för att bl. a. underlätta anpassning mellan arbetsuppgifter och äldre arbetstagares arbetsförmåga.

I årets statsverksproposition har lagts fram förslag som syftar till att ytterligare intensifiera åtgärderna för att underlätta de äldres anpassning till förändrade produktionsförhållanden och att bereda dem nya arbetstillfällen. Det kan vidare nämnas att en konferens om den äldre arbetskraftens problem kommer att hållas inom kort på regeringens initiativ. Denna konferens, som syftar till att stimulera intresset för dessa problem och anvisa vägar för deras lösning, kommer att följas av regionala och lokala konferenser.

Huvuduppgiften för vår arbetsmarknadspolitik är som förut framhållits att sörja för att alla bereds sysselsättning. Kontant stöd vid arbetslöshet kan dock inte undvaras som ett komplement. Genom arbetslöshetsförsäringen har ett skydd mot inkomstbortfall i samband med arbetslöshet byggts upp på frivillig väg. Detta skydd omfattar nu nära 1,7 milj. personer. Alla förvärvsarbetande är dock inte försäkrade. Därtill kommer att försäkringen inte ger trygghet vid långtidsarbetslöshet. Försörjningsläget har därför i åtskilliga fall blivit brydsamt, i synnerhet för äldre långvarigt arbetslösa som drabbats av de senaste årens strukturförändringar. På mitt förslag uppdrog därför Kungl. Maj:t under våren 1967 åt KSA-utredningen att med förtur utreda och lägga fram förslag om kontant stöd åt äldre arbetslösa. Syftet med det förslag som KSA-utredningen nu har lagt fram är att i avvaktan på den mera genomgripande reform som avses med utredningens huvuduppgift ge ett icke tidsbegränsat försörjningsskydd vid arbetslöshet för äldre arbetstagare. Förslaget innebär i stort att äldre arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa skall kunna få dagpenning från arbetslöshetskassorna ytterligare någon tid efter det de har blivit utförsäkrade enligt gällande regler. Sedan denna förlängda tid har gått till ända, skall staten utge kontant stöd i form av s. k. omställningsbidrag. Oförsäkrade äldre arbetslösa skall få omställningsbidrag efter viss väntetid. Den konstruktion av äldre-stödet som utredningen sålunda har föreslagit synes mig i det väsentliga lämplig och jag förordar att stödet utformas enligt dessa linjer.

Innan jag går närmare in på förslaget vill jag liksom utredningen och flera remissinstanser framhålla vikten av att äldre-stödet inte får minska ansträngningarna att placera de äldre i nytt arbete. Jag vill också med skärpa understryka att som bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen och TCO i sina yttranden har framhållit äldre-stödet inte får leda till att företagen i ökad omfattning friställer den äldre arbetskraften med hänsyn till att den får sin försörjning tryggad genom detta stöd. Jag kommer att ha uppmärksamheten riktad på ev. tendenser till sådana effekter av stödet.

I enlighet med direktiven omfattar utredningens förslag endast personer

som blivit arbetslösa genom att deras anställning har upphört. Under remissbehandlingen har kritik riktats mot denna begränsning. Också jag har kommit till uppfattningen att även andra grupper behöver kontant stöd vid arbetslöshet. Detta gäller framför allt företagare som tvingas lägga ned sina företag till följd av pågående strukturuomvandling inom deras näring eller i samband med att större driftsinskränkningar eller företagsnedläggningar på den ort där de är verksamma rycker undan grunden för deras rörelse. Jag anser därför att det är önskvärt att utforma äldre-stödet på sådant sätt att det innefattar även vissa äldre företagare som har lämnat sin rörelse. Därvid bör emellertid förutsättningarna för stödet bestämmas så att utredningens fortsatta arbete inte föregrips på ett menligt sätt. Tillämpningen av hela det temporära äldre-stöd som jag föreslår i det följande blir självfallet av värde för utredningens fortsatta arbete. Inte minst gäller det de praktiska erfarenheter utredningen redan efter kort tids tillämpning kan få av en stödverksamhet som innefattar även företagare.

I fråga om förhållandet mellan ersättning från arbetslöshetskassa och omställningsbidrag vill jag redan här framhålla att jag delar den av flera remissinstanser framförda uppfattningen att omställningsbidraget bör utformas så att det inte blir förmånligare än ersättning från arbetslöshetskassa. I annat fall skulle intresset för den frivilliga försäkringen kunna påverkas menligt. Arbetslöshetsförsäkringen är enligt min mening av så stort värde för de anställdas trygghet att sådana konsekvenser av äldre-stödet inte kan godtas.

Stödförutsättningar

I överensstämmelse med sina direktiv föreslår utredningen att tre allmänna förutsättningar skall föreligga för det särskilda stödet till äldre arbetskraft. Den arbetslöse skall tidigare ha varit verksam som företagare, han skall fortfarande stå till arbetsmarknadens förfogande och han skall ha uppnått viss ålder.

Den första förutsättningen innebär viss tids avlönat arbete för annans räkning. Jag biträder utredningens förslag att den som har betalat avgift till arbetslöshetskassa och arbetat i den utsträckning som behövs för rätt till kassaersättning därmed skall anses ha fyllt denna förutsättning. Det medför att kassamedlem måste ha betalat sammanlagt minst 52 veckoavgifter eller tolv månadsavgifter och under en period av ett år före arbetslöshetens början ha betalat minst 20 veckoavgifter eller 5 månadsavgifter. Oförsäkrad arbetslös skall enligt förslaget ha utfört 24 månaders arbete under en treårsperiod före arbetslöshetens inträde. Denna bristande enhetlighet i förutsättningarna för försäkrad och oförsäkrad arbetskraft har kritiserats i ett remissyttrande. Jag vill framhålla att bestämmelserna för kassamedlem emellertid i själva verket leder till att han — om han är ny medlem i kassan — måste ha arbetat under 52 veckor före arbetslöshetens

början. För kassamedlemmar behövs dessutom särskilda bestämmelser som hänger samman med beräkningen i försäkringsår. De tidsregler vilka bör gälla som förutsättning för stöd åt de oförsäkrade kan inte göras helt jämförbara med kassareglerna. Generellt sett har de här berörda äldre kassamedlemmarna varit medlemmar och således haft arbete under en lång följd av år och alltså mer än de av utredningen föreslagna 24 månaderna. På grund av det anförda anser jag att det inte finns anledning att på denna punkt gå ifrån utredningens förslag.

Förutsättningen att den arbetslöse skall ha utfört viss tids avlönat arbete för annans räkning utesluter, som utredningen och några remissinstanser framhåller, dels egna företagare, dels anställda som inte har arbetat tillräckligt länge under kvalifikationsperioden. Som jag har framhållit inledningsvis har jag funnit det önskvärt att stödet vidgas så att det omfattar även andra förvärvsarbetande än arbetstagare. Jag föreslår därför att också arbetslösa som har varit företagare skall få rätt till särskilt äldre-stöd, om de i övrigt uppfyller stödförutsättningarna. Som villkor för att den arbetslöse företagaren skall få stöd bör gälla att han har lämnat sin rörelse. Garantier bör nämligen skapas mot att stödet blir en inkomstutfyllnad i mindre lönsamma företag. Det vanligaste fallet i detta sammanhang torde bli att företagaren avvecklar sin rörelse genom att lägga ned den och sälja inventarier, redskap och andra rörelsetillgångar. Att någon annan övertar och fortsätter rörelsen bör dock inte generellt utgöra hinder att överlåtaren får stöd. Inom framför allt jordbruket är det vanligt att rörelsen överlåts till släkting som fortsätter verksamheten. Om överlåtaren i ett sådant fall bor kvar på gården och alltjämt deltar i sysslorna där, måste man från fall till fall pröva om han skall anses berättigad till sådant stöd som avser arbetslösa. Inte heller i övrigt bör under likartade omständigheter godtas överlåtelser som med skäl kan antas ha kommit till stånd i det huvudsakliga syftet att tillföra överlåtaren omställningsbidrag. Överlåtelserna måste vara motiverade av att rörelsen inte gav överlåtaren rimlig försörjning.

Den som har rörelse som huvudsyssla, t. ex. jordbruk eller fiske, och därjämte har annan rörelse eller anställning som bisyssla, bör vara berättigad till stöd om han lämnar den rörelse som var huvudsysslan. Som jag strax kommer till bör som allmän stödförutsättning gälla att den arbetslöse står till arbetsmarknadens förfogande. Härav följer att den kvarstående sysslan måste vara av ganska begränsad omfattning om stöd skall kunna utgå.

Utvidgat till företagare kommer det föreslagna äldre-stödet att omfatta i stort sett alla äldre arbetslösa som har haft förvärvsarbete i tillräcklig tid under kvalifikationsperioden. Däremot kommer stödet inte att omfatta dem som tidigare inte alls har haft eller under en längre tid inte har haft förvärvsarbete. Huruvida dessa grupper över huvud taget kan och bör omfattas av ett system för kontant arbetslöshetsstöd och i så fall på vilket sätt kommer utredningen att överväga under sitt fortsatta arbete.

För oförsäkrad företagare bör tidsförutsättningen vara att han under treårsperioden närmast före arbetslöshetens början har drivit rörelse i sammanlagt minst 24 månader. Har han under denna tid delvis utfört arbete för annans räkning och delvis drivit rörelse, bör båda slagen av förvärvsarbete tillgodoräknas honom som kvalifikationstid.

Liksom utredningen och flera remissinstanser är jag angelägen att understryka att stödet åt de äldre arbetslösa bör vara ett skydd under en omställningstid. Den äldre arbetskraften skall så långt möjligt få tillfälle att göra en produktiv insats. Det är enligt min mening nödvändigt att som en andra förutsättning för stöd kräva att den äldre arbetslöse står till arbetsmarknadens förfogande. Redan kravet på viss tids förvärvsarbete före arbetslöshetens början tjänar i viss mån detta syfte. Att stå till arbetsmarknadens förfogande innebär i första hand att vara arbetsför. Det särskilda äldre-stödet bör alltså inte få karaktär av förtidspension. Bedömningen av arbetsförheten bör i detta sammanhang självfallet ske på samma sätt som inom den allmänna försäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. En sådan likformig bedömning är f. ö. en nödvändig förutsättning för samordningen mellan skilda stödformer. Jag behandlar i det följande frågan hur partiell arbetsförhet skall behandlas vid denna samordning.

Att stå till arbetsmarknadens förfogande innebär vidare att vara oförhindrad att åtaga sig arbete. Det kan givetvis, som framhålls i några yttranden, vara svårt att realistiskt pröva detta beträffande äldre arbetslösa i glesbygder och orter med avtagande sysselsättning. Men dessa svårigheter får självfallet inte leda till att förutsättningen i denna del blir en formalitet. I stället fordras särskilda ansträngningar för en allsidig prövning av omställningsmöjligheterna. Sådan prövning kan och bör förenas med skäligt hänsynstagande till att det här gäller äldre personer som bl. a. ofta har begränsade möjligheter att flytta till annan ort.

Jag biträder utredningens förslag att de särskilda omställningssvårigheterna skall vara uppenbara innan kontantstödet får utgå. Det förutsätter att en viss tid har gått under vilken arbetsförheten och omplaceringsmöjligheterna har undersökts. Utredningen räknar med att en månad i regel behövs för detta ändamål. För de arbetslöshetsförsäkrade är ersättnings-tiden — i allmänhet 30 veckor — alltså tillräcklig. Den som har blivit utförsäkrad utan att kunna beredas ny sysselsättning bör därför omedelbart bli berättigad till det särskilda äldre-stödet. För de oförsäkrade bör den tid, efter vars förlopp omställningssvårigheterna får anses uppenbara, enligt min mening bestämmas till mer än en månad men inte så mycket som 30 veckor. Eftersom denna fråga har samband med konstruktionen i övrigt av stödet åt de oförsäkrade, återkommer jag till den i det följande.

Beträffande den tredje förutsättningen, att den arbetslöse skall ha nått viss ålder, har jag i utredningens direktiv uttalat att det särskilda äldre-stödet bör omfatta dem som inom de närmaste åren uppnår pensions-åldern. I enlighet härmed föreslår utredningen att stödet i princip skall

utgå till arbetslösa i åldern 60—66 år. För de strukturarbetslösa, dvs. de som blivit arbetslösa som en omedelbar följd av företagsnedläggning eller bestående driftsförändring, föreslår utredningen att stöd skall få utgå vid lägre ålder, om den arbetslöse har varit anställd länge vid företaget och han har synnerliga omställningssvårigheter. Beslut om stöd, som enligt förslaget i allmänhet skall fattas av länsarbetsnämnden, föreslås i dessa fall skola meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen. Samorganisationen, LO och TCO anser att stöd bör få utgå till den som är yngre än 60 år även om hans arbetslöshet inte är en omedelbar följd av driftsinskränkning.

Det är i och för sig obestridligt att särskilda omställningssvårigheter inte bara som direkt utan även som indirekt följd av strukturrationaliseringar kan drabba också dem som är under 60 år. Som framgår av utredningens direktiv är det emellertid nu fråga om att finna en provisorisk lösning på de äldre arbetslösas problem. Enligt min mening tillgodoser utredningsförslaget de krav som kan ställas på en sådan provisorisk lösning och det innebär en lämplig avgränsning av de grupper som bör tillförsäkras särskilt stöd i avvaktan på en mera generell lösning i enlighet med utredningens allmänna direktiv. Jag förordar därför att 60-årsgränsen får gälla som huvudregel. Undantag från huvudregeln bör komma i fråga endast för den som har fyllt 55 år. För undantag bör vidare som utredningen har föreslagit fordras att arbetslösheten är en omedelbar följd av företagsnedläggning eller bestående driftsförändring. Var den arbetslöse inte egen företagare när han blev arbetslös, innebär detta villkor att han då var anställd vid det företag där driften lades ned eller ändrades. Om han var företagare, innebär villkoret att han har nödgats avveckla sin rörelse som en omedelbar följd av omfattande eller genomgripande förändring av näringslivet i hans bransch eller i orten. Exempel härpå är att yrkesfiskare i ett område måste upphöra med sin verksamhet till följd av kvicksilver i fisk eller att ortens enda industri av betydelse läggs ned och sådan avflyttning på grund därav sker att kundunderlaget tvingar en handlande att avveckla sin rörelse. Enligt utredningens förslag skall för undantag från huvudregeln dessutom fordras långvarig anställning vid företaget. Med hänsyn till att jag har förordat att undantag skall komma i fråga endast för den som har fyllt 55 år anser jag det inte lämpligt att långvarig anställning sätts som villkor i vidare mån än som följer av den stödförutsättning som avser viss tids förvärvsarbete före arbetslösheten.

Höjning av dagpenningmaximum, m. m.

Utredningens förslag om det särskilda äldre-stödets utformning och storlek knyter an till ersättningen inom den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen. Innan jag går in på förslaget i dessa delar anser jag det därför nödvändigt att ta ställning till samorganisationens framställning som avser bl. a. förbättringar av ersättningen för alla grupper av kassamedlemmar.

Samorganisationen föreslår att *dagpenningbeloppen* förskjuts uppåt så, att lägsta dagpenningen blir 18 i stället för 12 kr. och högsta dagpenningen 55 i stället för 40 kr. Jag biträder organisationens och remissinstansernas uppfattning att utvecklingen motiverar en viss förskjutning uppåt av dagpenningsskalan. Jag anser emellertid att man, i avvaktan på KSA-utredningens slutliga förslag, inte bör göra ändringar inom arbetslöshetsförsäkringen på lång sikt. Dagpenningmaximum bör därför nu bestämmas till 50 kr. Lägsta dagpenningen bör i enlighet med förslaget bestämmas till 18 kr.

I statsbidragshänseende innebär samorganisationens förslag, som har tillstyrkts av remissinstanserna, att grundstatsbidragsskalan förskjuts uppåt så att högsta grundstatsbidraget, 50 %, utgår för 18 kr. och lägsta grundstatsbidraget, 35 %, för 55 kr. Detta innebär en höjning av grundstatsbidraget med i genomsnitt ca 11 %. Ökningen av statsverkets kostnad beräknas av arbetsmarknadsstyrelsen till ca 20 milj. kr.

Jag vill erinra om att *grundstatsbidraget* förbättrades avsevärt så sent som år 1964. Tidigare utgjorde detta bidrag 54 % på 6 kr. och 25 % på den del av dagpenningen som översteg 6 kr. Bidraget fick dock inte överstiga 6 kr., vilket innebar att bidrag inte utgick för belopp över 17 kr. Numera utgår som nämnts 35 % på den högsta dagpenningen. Både av statsfinansiella skäl och för att inte föregripa resultatet av KSA-utredningens pågående arbete anser jag det mindre lämpligt med en reform som utom att den blir dyrbar lägger tyngdpunkten av en statsbidragsförbättring på de högre dagpenningklasserna. Jag föreslår därför att den nuvarande bidragsprocentsatsen, 35 %, skall tillämpas på en dagpenning av 40 kr. och däröver. För de kassor som över huvud taget kan överväga att höja dagpenningen över 40 kr. torde 35 % i grundstatsbidrag vara tillräcklig stimulans. Jag vill erinra om att den andra typen av statsbidrag till arbetslöshetsförsäkringen, dagpenningbidrag, utgår vid sidan av grundstatsbidrag också för de högsta dagpenningbeloppen i de fall då arbetslösheten i en kassa är så omfattande att dagpenningbidrag blir aktuellt.

Om den lägsta dagpenningen höjs från 12 till 18 kr., synes det följdriktigt att det högsta grundstatsbidraget får utgå för 18 kr. Jag föreslår därför att grundstatsbidragsskalan modifieras så att procentsatserna sjunker likformigt från 50 % vid 18 kr. till 35 % vid 40 kr. Statsverkets kostnadsökning för en sådan modifiering beror bl. a. på hur kassorna utnyttjar möjligheterna att höja dagpenningen och är därför svår att beräkna. Den torde emellertid kunna uppskattas till ca 5 milj. kr.

Överförsäkringsbestämmelserna har till syfte att skapa en marginal mellan nettointkomst av arbete före arbetslösheten och försäkringsersättning. Denna marginal är sedan år 1956 $\frac{1}{8}$ eller 12,5 % av nettointkomsten. Samorganisationen återkommer nu med ett redan tidigare uttalat önskemål om sänkning av marginalen till $\frac{1}{20}$ eller 5 %. 1960 års arbetslöshets-

försäkringsutredning föreslog att marginalen skulle minskas till $\frac{1}{10}$. Vid behandlingen av nämnda förslag (prop. 1964: 115 s. 46) fann jag inte anledning att föreslå att man skulle gå ifrån marginalen $\frac{1}{8}$.

Vad samorganisationen, utan erinran från arbetsmarknadsstyrelsen, har anfört synes mig böra i viss mån beaktas. Överförsäkringsreglerna får särskild betydelse i kassor mellan vilkas medlemmar inkomsterna varierar avsevärt. Delvis kan dagpenningbeloppen anpassas härtill genom att medlemmarna fördelas på många olika kassaklasser. Eftersom ett sådant system är administrativt tungt, föredrar kassorna att ha få kassaklasser och komma till rätta med inkomstvariationerna genom överförsäkringsavdrag. Jag föreslår på grund av det anförda att överförsäkringsmarginalen minskas till $\frac{1}{12}$ eller 8,3 %.

Utskottet

Till grund för de förslag, som framlägges i propositionerna nr 29 och nr 30 ligger ett delbetänkande av KSA-utredningen, som avser stödformer för äldre arbetstagare som drabbas av särskilda omställningssvårigheter på arbetsmarknaden. I propositionerna föreslås särskilt kontant stöd åt arbetslösa i åldern 60—66 år. Stödet skall utgå antingen som ersättning under förlängd tid från arbetslöshetskassor eller som en nyinförd bidragsform kallad omställningsbidrag. I vissa fall skall stödet utgå även till arbetslösa i åldern 55—60 år. Därutöver föreslås vissa allmänna förbättringar av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen. Propositionen behandlas av andra lagutskottet såvitt avser ändringar i arbetslöshetsförsäkringen medan statsutskottet behandlar omställningsbidraget. Detta bidrag utgår till arbetslösa som inte tillhör den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen eller blivit utförsäkrade från denna. Syftet med det förslag, som nu lagts fram om särskilt stöd åt vissa äldre arbetslösa, är att i avvaktan på den mera genomgripande reform som avses med KSA-utredningens huvuduppdrag ge ett icke tidsbegränsat försörjningskydd vid arbetslöshet för äldre arbetstagare.

Utskottet godtar den föreslagna konstruktionen att stödet till de arbetslöshetsförsäkrade i första hand utgår från försäkringen. Detta är till fördel för de försäkrade inte minst med tanke på de höjda dagpenningbelopp som också föreslås. Utskottet har — i den mån det ankommer på utskottet att pröva denna fråga — inte någon erinran mot det föreslagna stödssystemets allmänna uppläggning. Inte heller då det gäller den närmare utformningen av äldrestödet inom arbetslöshetsförsäkringen har utskottet någon erinran.

Utskottet godtar även de förbättringar av arbetslöshetsförsäkringen som innebär att lägsta dagpenningen höjs från 12 till 18 kr. och högsta från 40 till 50 kr., att statsbidragsskalan görs förmånligare samt att marginalen för överförsäkringsavdrag minskas från $\frac{1}{8}$ till $\frac{1}{12}$ av nettoinkomsten av

förvärvsarbete före arbetslösheten. Likaledes tillstyrker utskottet förslaget i fråga om tillgodoräknande av halv dagpenning.

Många av de arbetslösa, som berörs av propositionernas förslag, har upphört att hålla kontinuerlig kontakt med arbetsmarknadsorganen. Det är därför nödvändigt att i god tid sprida upplysning om reformen. Utskottet vill därför understryka nödvändigheten av att berörda myndigheter genom massmedia och i övrigt sedvanliga former sprider kännedom om reformens ikraftträdande och betydelsen av kontakt med arbetsförmedlingen.

I anledning av propositionen nr 29 har väckts två likalydande motioner, I: 774 av herr Werner och II: 998 av fru Ryding m. fl., där vissa synpunkter framförs rörande de äldre arbetstagarnas problem. Motionärerna hemställer, att riksdagen skall förordna, att de framförda synpunkterna skall beaktas av KSA-utredningen vid det fortsatta arbetet inom denna. Motionerna behandlas av statsutskottet, såvitt avser omställningsbidrag, och i övrigt av andra lagutskottet. I detta sammanhang behandlar andra lagutskottet vidare två vid riksdagens början väckta, likalydande motioner, I: 693 av herr Werner och II: 882 av fru Ryding m. fl. I dessa motioner yrkas viss ändring i 36 § arbetslöshetskasseförordningen.

Här må först som bakgrund till en av de frågor, som tas upp i nämnda motioner, lämnas en kortfattad redogörelse för innehållet i vissa regler i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. Enligt 22 § gäller, att den arbetslöse skall vara anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedlingen, att han skall besöka förmedlingen minst en gång i veckan och att han skall vara beredd att anta erbjudet lämpligt arbete. Vad som skall förstås med lämpligt arbete framgår av 36 §. Erbjudet arbete skall anses lämpligt under vissa förutsättningar. Det skall bl. a. motsvara medlemmens krafter och färdigheter samt vara skäligt avlönat. Ett arbete behöver inte godtas om särskilda omständigheter föreligger med hänsyn till sökandens personliga förhållanden och arbetets natur. Den som avvisar lämpligt arbete eller utan giltig anledning lämnar sitt arbete går miste om ersättning från kassan under de tjugoåtta närmast följande dagarna.

Motionärerna gör gällande, att reglerna om lämpligt arbete på orter med omfattande industrinedläggningar och därav föranledd stor arbetslöshet i praktiken kommit att medföra, att medlemmen är skyldig att ta vilket arbete som helst. Bestämmelserna har enligt motionärerna inverkat även på företagets politik, då det gäller omdisponering av arbetskraft; om en arbetare flyttas till ett arbete inom företaget med betydligt reducerad inkomst och han inte accepterar detta utan slutar anställningen, betraktas arbetslösheten som självförvållad och ersättning från kassan utgår inte. Motionärerna anser att det är nödvändigt med lokalt fackligt inflytande vid prövningen av avstängningsfrågan. I motionerna I: 693 och II: 882 hemställs, att 36 § arbetslöshetskasseförordningen skall ändras så att den fackliga or-

ganisationen alltid bereds möjlighet att delta i förhandling rörande det anvisade arbetet när den arbetssökande förklarar sig inte kunna acceptera det.

I de i anledning av propositionen nr 29 väckta motionerna framhålls, att det ovan relaterade problemet är särskilt framträdande för den äldre arbetskraften. Motionärerna vill — som framgår av det inledningsvis sagda — att problemet skall beaktas av KSA-utredningen.

Om arbetssökande som begär ersättning från arbetslöshetskassa vägrar att anta arbete som erbjuds honom vid arbetsförmedlingen, skall arbetsförmedlingsorganet enligt 6 § arbetsmarknadskungörelsen underrätta arbetsmarknadsstyrelsen och arbetslöshetskassan. Det är härefter kassans styrelse — eller arbetsutskott inom denna — som, efter verkställd utredning, avgör om medlemmen haft fog för sin vägran att anta arbetet. Eftersom kassans styrelse — med undantag av en ledamot som tillsätts av tillsynsmyndigheten efter förslag av kassan — väljs av ombud, som i sin tur är valda av kassans medlemmar, föreligger vid avstängningsbesluten ett fackligt inflytande, som enligt utskottets mening är betryggande. Det må även framhållas, att kassans beslut kan överklagas hos tillsynsmyndigheten och därifrån till försäkringsdomstolen. På grund av det anförda avstyrker utskottet motionerna i detta avseende. I anslutning till motionärernas påpekanden att speciella svårigheter uppstår för äldre arbetskraft då det gäller att antaga ett erbjudet arbete, vill utskottet erinra om ett uttalande av departementschefen i proposition nr 29 att särskild hänsyn skall tas till äldre personer, som bl. a. ofta har begränsade möjligheter att flytta till annan ort. Slutligen må här påpekas, att — enligt vad utskottet inhämtat — KSA-utredningen kommer att göra en noggrann prövning av frågan om grunderna för avstängning från rätten till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen.

I motionerna I: 774 och II: 998 framhålls även att under KSA-utredningens fortsatta arbete måste största uppmärksamhet ägnas åt en samordning mellan reglerna om ersättning vid arbetslöshet och den allmänna försäkringen.

KSA-utredningen har enligt sina direktiv att bl. a. undersöka samordningen med andra socialförsäkringar. Motionsyrkandet påkallar därför inte någon riksdagens åtgärd. Beträffande den särskilt berörda frågan om placering i sjukpenningklass vid arbetslöshet må tilläggas, att frågan behandlats av andra lagutskottet i utlåtande 1968: 17, som godkänts av riksdagen.

Utskottet hemställer,

A. att riksdagen måtte bifalla följande propositioner, nämligen

- 1) proposition nr 29, såvitt här är i fråga,
- 2) proposition nr 30; samt

B. att följande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 693 och II: 882,
- 2) motionerna I: 774 och II: 998, såvitt här är i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 april 1968

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: fru Carlqvist (s), herrar Lars Larsson (s), Hübinette (h), Eric Carlsson (cp)*, Dahlberg (s), Erik Filip Petersson (fp), Arne Pettersson (s)* och Blom (fp);

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Rimmerfors (fp)*, fru Ekendahl (s), herrar Gustavsson i Alvesta (cp), Bengtsson i Varberg (s), fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s)* och Ringaby (h).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.